

“Roma té un lligam molt fort amb l'aigua”

Entrevista a Paola di Manzano i Monica Perotti

“Roma té un lligam molt fort amb l'aigua”

Parlem amb dues professionals que treballen de fa molts anys per a la Soprintendenza Speciale per il Colosseo, il Museo Nazionale Romano e l'area archeologica di Roma.

Paola di **Manzano** (a la dreta), arqueòloga i funzionario del Ministero per i Beni Culturali, ha format part del Servei d'arqueologia subaquàtica i ha estat responsable de les intervencions arqueològiques vinculades al riu Tíber i al subsòl de les esglésies del centre històric de Roma. **Monica**

Perotti (a l'esquerra) és arquitecta restauradora: vetlla per la seguretat de les excavacions i fa tàndem amb l'arqueòleg que les dirigeix.

Han visitat l'Institut amb motiu de dos encàrrecs a Roma que han fet a la Unitat de Documentació Gràfica de l'ICAC: **el dibuix i estudi arquitectònic d'un tram de l'aqüeducte Aqua Claudia** i la restitució en 3D i estudi arquitectònic del port fluvial del Tíber. Di Manzano el 2008 ja va encarregar a l'ICAC el dibuix i estudi del complex arqueològic de Santa Susagna in Quirinale, també a Roma.

Esteu treballant a l'aqüeducte d'Aqua Claudia.

De fet ja estem en fase de restauració. La novetat és que, amb documentació i indagacions sobre el terreny, i gràcies a l'observació de prop que permeten les bastides, els treballs de documentació de l'ICAC han permès descobrir que són dos aqüeductes sobreposats de diferents èpoques.

Quines?

Els estudis preliminars indiquen un aqüeducte original, el de Neró, que es conserva parcialment sota la reconstrucció d'època severiana.

Quina descoberta!

Molt important, perquè era un punt obscur, per les discontinuïtats del mur. Aquesta nova data ens ha ajudat a fer una tria estilística determinada a l'hora de restaurar, de manera que es diferencia visiblement la transformació soferta al llarg del temps i en permet una

nova comprensió. Un d'aquests dos aqüeductes va estar en funcionament fins a època papal.

Vista general del les restes del port.

Parlem del port fluvial.

Fa dos mesos que s'hi treballa. Hi ha 320 metres d'estructura del port descoberts fins ara, però potser arribaran al quilòmetre, i hem encarregat a l'ICAC que en faci la documentació gràfica i l'estudi arquitectònic.

És un port de dimensions imperials.

Esclar, perquè és on es desembarcaven totes les mercaderies a Roma procedents de tot l'Imperi, una Roma que tenia un milió i mig d'habitants. Darrere té tot un barri de magatzems, el Testaccio. Cal pensar que era l'atrancament principal, on arribaven totes les mercaderies, malgrat que al llarg de tota la riba hi havia una sèrie d'altres ports, menors.

Estan documentats?

De ports secundaris se'n coneixen pocs al centre per culpa justament d'una infraestructura del segle XIX: després del 1870 van canalitzar el riu Tíber, que també va destruir en part el port fluvial.

Interior de la claveguera de drenatge del port.

Una dificultat afegida.

Sí; la documentació és fragmentària. I això que ja hi havia lleis de defensa del patrimoni des de l'emperador Constantí contra les expoliacions.

Quines lleis més pioneres!

A Itàlia sempre hi ha hagut lleis de defensa del patrimoni! El papat n'havia fet moltes, fins i tot edictes específics per a determinats monuments. En això Itàlia és única. S'han respectat en part, perquè la Roma medieval i del Renaixement és fruit de la reutilització de materials antics, però Roma es va salvar perquè no de tots els monuments se'n van reusar els materials. La primera llei orgànica, nacional, en aquest sentit, és del 1909.

Tornem al port. Amb quin objectiu treballeu?

És un moll a diferents alçades per permetre el treball segons el cabal del riu. El repte actual és trobar la connexió entre el Tíber i la claveguera que permetia desguassar l'aigua en les crescudes del riu. Esperem trobar aquest sistema antic.

Galeria interior del port. Criptopòrtic.

Per interès funcional, a més d'arqueològic?

Sí, perquè el problema d'inundacions del riu persisteix. Si podem recuperar aquestes clavegueres tal com funcionaven antigament seria la solució per estalviar-nos haver d'arribar a la solució de rompre el mur romà, una decisió que només es pot executar amb la firma del ministre!

Quina pista seguim?

El sistema de clavegueram del port segurament estava connectat amb el sistema de clavegueram ciutadà. Fins al 1870 tot anava a parar al riu: l'aigua dels afluents, les aigües pluvials, aigües negres... Molt sovint Roma estava inundada de les crescudes del Tíber.

Tenim una foto del segle XIX de la gent anant en barca per la ciutat!

Què farà l'ICAC?

A partir del setembre, el dibuix en 3D del monument i un primer estudi arquitectònic, cosa que a més permetrà comprendre'n les successives cronologies. Ja August i sobretot Trajà hi van fer moltes intervencions.

Paola di Manzano (esquerra) i Monica Perotti.

L'aqüeducte, el port fluvial... Tot té a veure amb l'aigua!

La relació de l'ICAC amb Roma és l'aigua! De fet Roma té un lligam molt fort amb l'aigua! Està plena de fonts, hi passa el riu, els romans eren grans enginyers hidràulics, hi ha les termes, la ciutat tenia 11 aqüeductes, l'aigua arribava a totes les cases, la xarxa de clavegueram era fonamental per tenir neta la ciutat...

El sistema de distribució de l'aigua a Roma no té igual. La quota d'aigua diària de la ciutat és molt elevada: Frontí ens informa que els aqüeductes proveïen, en època imperial, 992.200 metres cúbics d'aigua al dia! És a dir, uns 1.000 litres per habitant i dia. [Avui a

Barcelona es consumeixen un 110 litres per habitant i dia.]

Text i retrats: Carme Badia i Puig

Resta de fotos: Monica Perotti

Maig del 2015